

OLIY TA’LIM MUASSASALARI TALABALARIDA INFORMATIKA FANI BO’YICHA AXBOROT TEXNOLOGIK BILIMLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI

**O’ktamov Madadjon O’ktam o’g’li
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
“Informatika va uni o’qitish metodikasi”
kafedrası o’qituvchisi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogika oliy ta’lim muassasalarida talabalarning informatikadan axborot texnologik bilimlarini va kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning usullari keltirib o’tilgan.

Kalit so’zlar: pedagogika, oliy ta’lim, informatika, axborotlashtirish, kompetensiya.

“Informatika” fanini o’rganish jarayonida ma’ruza-vizualizatsiyadan foydalanish misolini ko’rib chiqamiz. Ushbu turdagi ma’ruzalar aniqlik tamoyilini amalga oshirishning yangi imkoniyatlarini izlash natijasida paydo bo’ldi. Tadqiqotlarimiz shuni ko’rsatdiki, vizuallashtirish nafaqat o’quv materialini yanada muvaffaqiyatli idrok etish va eslab qolishga yordam beradi, balki bizga ma’lum bo’lgan hodisalarning mohiyatiga chuqurroq kirib borishga imkon beradi. Shuning uchun biz talabalar ta’limining birinchi yilida ma’ruza-vizualizatsiyadan foydalanishni eng samarali deb hisoblaymiz. Informatika fani birinchi semestrda o’rganilganligi uchun yangi o’quv jarayonini o’zlashtirishga ulgurmaganligi sababli fanlar mazmunini o’zlashtirishda ma’lum qiyinchiliklar paydo bo’ldi. Shundan kelib chiqib, biz talabalarga “Kompyuter tarixi”, “Algoritmflash”, “Lokal kompyuter tarmoqlari” mavzularida vizual ma’ruzalarni taklif qildik.

Semestr yakunida mazmuni o’zlashtirish sifatini oshirish maqsadida talabalarga “Informatika” fanidan ma’ruza – matbuot anjumani o’tkaziladi. Ma’ruza-matbuot anjumanini o’tkazish metodikasi quyidagicha: guruhdan ikki yoki uchta talaba tanlab olinadi, keyin o’qituvchi qolgan talabalarga butun kurs bo’yicha yozma ravishda savollar berishlarini so’raydi. Javoblarni tayyorlash uchun besh daqiqa vaqt beriladi, agar talaba javob berishga qiynalsa, u holda barcha guruh topshiriqlarni bajarishga jalb qilinadi.

Keys-stadi metodikasi talabalar faoliyatini guruhli tashkil qilishni o’z ichiga oladi: bu vazifani bajarish uchun talabalar guruhlariga bo’lingan, so’ngra har bir guruh taklif qilingan vaziyatni hal qilish uchun loyiha tuziladi. Shundan so’ng har bir loyiha taqdimoti bo’lib o’tdi, unda talabalar ushbu muammoni hal qilish bo’yicha o’z takliflarini bildirdilar. Taqdimotlar natijalariga ko’ra har bir guruh baholandi va natijada eng samarali yechimlar ro’yxati tuzildi.

Axborot kompetentlikni rivojlantirish uchun ishbilarmonlik o’yinlari o’qituvchidan ham, talabalardan ham alohida tayyorgarlikni talab qiladi. Shuning uchun, qoida tariqasida, o’yin shaklida darslar fanni o’rganish oxirida o’tkaziladi. Ishbilarmonlik o’yiniga tayyorgarlik ko’rishda talabalar MS Office dasturlar paketiga tegishli barcha dasturlardan foydalanishlari kerak edi. Masalan, ular MS Word matn muharriri yordamida ishbilarmonlik o’yinini o’tkazish uchun zarur bo’lgan ishchi hujjatlar to’plamini ishlab chiqdilar: taklifnoma, tashqi ko’rinish varag’i, kun tartibi, reglament, protokol, transkript, qaror loyihasi va boshqalar. Guruh muhokamasi uchun talabalar MS Excel elektron jadval muharririda tuzilgan grafik va diagrammalar ko’rinishidagi ilustrativ material ishlab chiqdilar. O’z-o’zini taqdim etish uchun talabalar MS PowerPoint kabi taqdimot dasturidan foydalanishlari kerak edi. Loyihani ishlab chiqishga bag’ishlangan darslarda talabalar MS Project dasturidan foydalanishlari kerak edi. Shunday qilib, bizning tadqiqotlarimiz shuni ko’rsatdiki, biznes o’yinlari sharoitida menejerning kelajakdagi faoliyatining mazmuni, shakllari va metodlari, shuningdek uning predmeti va ijtimoiy aspektlari modellashtirilgan.

Talabalarining axborot kompetentligini rivojlantirish maqsadida biz talabalar uchun virtual muhit yaratish texnologiyasini ishlab chiqdik va joriy qildik. Bu texnologiya o’quv jarayonida qo’llaniladigan pedagogik texnologiyalarga qo’yiladigan talablarga javob beradi. Oxir oqibat, o’quv jarayonini texnologiyalashtirishning asosiy maqsadi ma’lum (loyihalangan) namunadagi mahsulotni olish bo’lganligi sababli, bu virtual muhitni yaratish uchun biz ishlab chiqqan texnologiyaning maqsadi axborot kompetentlikni rivojlantirish bo’ladi degan xulosaga kelishimizga imkon beradi. [1]

Virtual muhit yaratish texnologiyasining nazariy asosini gibridd intellekt nazariyasi tashkil etadi. Gibridd intellekt tizimlaridan ta’lim jarayonida va real hayotda so’nggi paytlarda foydalanish boshlandi. Gibridd intellekt tizimlari nazariyasi inson faoliyatining turlarini modellashtirish va avtomatlashtirishda o’z samarasini berdi. Bu esa, o’z navbatida, ushbu nazariyani qator fanlar bo’yicha o’quv jarayoniga muvaffaqiyatli qo’llanildi. Bizning tadqiqotimizda ushbu nazariyani gibridd razvedka tizimlari nazariyasidan foydalanish - yangi turdagi korxonalar - virtual muhit yaratish yo’nalishida ishlab chiqamiz.

Shunday qilib, biz amalga oshirgan ishlar OTM talabalarining axborot kompetentligini rivojlantirish uchun yana bir vositani, ya’ni virtual muhitni yaratishni taklif qilish imkonini berdi. Uni qo’llash virtual muhitni yaratish texnologiyasini joriy etish bosqichma-bosqich jarayon ekanligini ko’rsatdi. Biz ushbu texnologiyada uchta bosqichni aniqladik: propedevtik; texnologik, tashkiliy.

Bizning fikrimizcha, bir tomondan, biz foydalanadigan o’qitish metodlari va texnologiyalari shakllantiruvchi xususiyatga ega, chunki axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ulardan foydalanish jarayonida talabalarining axborot kompetentligini shakllantirish jarayoni sodir bo’ladi. Boshqa tomondan, bu metodlar va texnologiyalar baholovchi xususiyatga ega, chunki ularning yordami bilan biz komponentlik modeliga kiritilgan u yoki bu komponentning rivojlanish darajasini o’lchaymiz. Ya’ni, biz ishlab chiqqan talabalarni tayyorlash kompleksidan foydalanib, biz bir tomondan talabalarining axborot kompetentligini rivojlantirsak, ikkinchidan, bu bizga ushbu komponentlikning rivojlanish darajasini o’lchash imkonini beradi.

Shunday qilib, yondashuvlar asoslab berilganda va komponentlik modeli ishlab chiqilganda, OTM talabalarining axborot kompetentligining komponentlarini rivojlantirish jarayoni va natijalarini baholash mumkin.

Adabiyotlar:

1. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy nazariy asoslari. – T.: Fan, 2007. – 159 b.
2. Ehtimolliklar nazariyasi va matematik statistika. Pedagogika oliy ta’lim muassasalari talabalarini uchun darslik. Farmonov Sh.Q., Turgunbayev R.M., Sharipova L.D., Parpiyeva N.T., Toshkent, 2007
3. Abduqodirov A.A. Mamatov N.D. va boshqalar. Axborot texnologiyalari. – T.: O’qituvchi, 2002. – 133 b.
4. Yuldashev U., Boqiyev R.R., Zokirova F.M. “Informatika” Toshkent. 2002 yil.